

**В. Г. Скляренко**

## Акцентологія

**АКЦЕНТОЛОГІЯ** (від лат. *accentus* – наголос і ...[логія](#)) – розділ мовознавства, що вивчає акцентні (просодичні) засоби мови. Термін «А.» вперше в наук. обіг увів Р. Брандт. Залежно від аспектів вивчення розрізняють: описову А. – досліджує фонетичні, фонолог. й грамат. властивості просодич. засобів; теоретичну А. – вивчає системні відношення просодичних засобів, їхні мовні функції; історичну А. – досліджує історію наголосу в певній мові; порівняльно-історичну А. – досліджує істор. зміни наголосу в групі спорідн. мов. Ще в 19 ст. О. Потебня передбачав, що вчення про наголос становитиме окрему галузь лінгвіст. науки. У своїй праці «Ударение», яку опубл. у Києві лише 1973, він застосував морфол. принцип опису наголосу. Вивчаючи в осн. рос. наголос, О. Потебня подав багато матеріалу, присвяч. наголошенню в сербохорват., болг. та укр. мовах. Першою друк. працею з порівнял. А. слов'ян. мов стала кн. Р. Брандта «Начертание славянской акцентологии» (С.-Петербург, 1880). У розвитку слов'ян. А. виділяють два етапи. Перший – класична (або традиц.) А. – характеризується побудовою слов'ян. акцентол. концепції, фонет. в основі. Найвидатніші її представники – [Л. Булаховський](#), [Т. Лер-Сплавінський](#), Я. Розвадовський, Н. Ван-Вейк, О. Белич та ін. Серед числен. законів слов'ян. А. центр. місце посідає закон де Соссюра-Фортунатова, установлений швейцар. і рос. мовознавцями незалежно один від одного (Ф. де Соссюр сформулював його лише стосовно літ. мови). За цим законом, наголос із циркумфлексованого або короткісного складу переходив на наступний склад, якщо останній був акутованим. Другий етап бере початок від виходу кн. Х. Станґа «Slavonic accentuation» (Oslo, 1957), у якій було запропоновано нову слов'ян. акцентол. концепцію, морфол. в своїй основі. Вона ґрунтується на протиставленні 3-х акцент. парадигм – баритонованої, окситонованої та рухомої. У розвиток цієї концепції, крім Х. Станґа, великий внесок зробили В. Дибо, В. Ілліч-Світич, В. Колесов та ін. У нових дослідж. з А. заперечується дія на слов'ян. ґрунті більшості законів класич. А., зокрема закону де Соссюра-Фортунатова. Рухома акцент. парадигма розглядається не як результат дії назв. закону, а як рефлекс старої (індоєвроп.) морфол. рухомості.

Основи укр. А. заклав Л. Булаховський, який досліджував наголос у різних аспектах. Опис акцент. системи сучас. укр. літ. мови він подав у кн. «Український літературний наголос (характеристика норми)» (Уфа, 1943; К.; Л., 1947). Л. Булаховський розглянув широке коло

питань істор. А. української мови. Знач. внесок в істор. А. української мови зробила [З. Веселовська](#), яка успішно продовжила розпочате *І. Огієнком* вивчення наголосу в давніх укр. пам'ятках. Питання істор. А. досліджують *В. Скляренко*, *В. Задорожний*, *І. Гальчук*. Успіхи описової та теор. А. української мови відображені у працях [В. Винницького](#), [А. Білоштана](#), [Т. Бровченко](#), *М. Наконечного* та інші.

## Рекомендована література

1. Митрополит Іларіон. Український літературний наголос. Вінніпег, 1952;
2. Бровченко Т. О. Словесний наголос в сучасній українській мові. К., 1969;
3. Веселовська З. М. Наголос у східнослов'янських мовах початкової доби формування російської, української та білоруської націй (кін. 16 – поч. 18 ст.). Х., 1970;
4. Булаховський Л. А. Вибрані праці: В 5 т. Т. 2, 4, 5. К., 1977;
5. 1980;
6. 1983;
7. Скляренко В. Г. Нариси з історичної акцентології української мови. К., 1983;
8. Винницький В. М. Наголос у сучасній українській мові. К., 1984;
9. Скляренко В. Г. Праслов'янська акцентологія. К., 1998.

### Бібліографічний опис:

Акцентологія / В. Г. Скляренко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-43566>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).